

PRINESENÉ IVANOM KOLENIČOM

ŠEŠŤDESIATKA NEZAMENITEĽNÉHO LITERÁRNEHO TVORCU

MGR. PETER CABADAJ

The paper reflects on the work of the Slovak poet, novelist and artist Ivan Kolenič on the occasion of his 60th birthday. Kolenič's work is characterised by an intense, personal experience of existential angst and love traumas and a focus on controversial and taboo topics that are outside the ordinary remit of literature (incest, suicide, alcohol, violence). His very first publication – the poetry collection *Prinesené búrkou* (*Brought by the storm*, 1986) stirred up many critical discussions and significantly contributed to the emergence of a new, rebellious literary generation. He is still making his influence felt in modern Slovak literature nearly 40 years later.

Keywords: personalities, Ivan Kolenič, literary work, Slovak literature, expressionism, anniversaries

 petercabadaj5@gmail.com

Dvadsiateho prvého januára 2025 rozšíril rady šesťdesiatnikov básnik, prozaik a výtvarník Ivan Kolenič. Jeho debutová zbierka poézie *Prinesené búrkou* (1986) oživila dobový literárny život a vyvolala rad kritických diskusií a v konečnom dôsledku znamenala dôležitý významový posun v mladej slovenskej poézii osemdesiatych rokov minulého storočia. Oprávnené možno konštatovať, že do literatúry, kultúry a umenia vstúpil kontroverzne a rebelsky – a identickým spôsobom v tom kontinuálne pokračuje už takmer štyri decénia.

Rodák zo Zvolena prežil detstvo v Topoľčiankach, kde jeho otec pracoval ako lesný inžinier. Absolvoval Strednú umelecko-priemyslovú školu v Bratislave (odbor sochárstvo – drevorezba), krátko navštevoval moskovský Literárny inštitút Maxima Gorkého. Spočiatku pracoval v rôznych robotníckych profesiách, neskôr ako vychovávateľ, výtvarný lektor, redaktor časopisu *Kultúrny život*, až s definitívnou platnosťou zakotvil ako slobodný umelec, ktorý sa profesionálne venuje literatúre.

SLASTI ANARCHIE

Autorova poézia osciluje medzi dvoma výraznými štýlovými módmí prenikajúcimi aj do jednotlivých tematických línií. Dominuje intenzívne a senzitívne prežívanie osobných existenciálnych a ľúbostných tráum, vyjadrované emocionálne zaťaženými obrazmi zmyslových vnemov. Takto štylizované básne obsahuje nielen debutová kniha *Prinesené búrkou*, ale i neskoršie zbierky veršov (*Korienky neviditeľnosti*, 1994; *Nespíš a nežne zapieraš*, 1997; *Na výslni*, 2003; *Putovný bláznec*, 2004). Naznačený kľúčový rozmer Koleničovej básnickej tvorby neodmysliteľne dopĺňa dynamické intelektuálne gesto lyrického hrdinu. Konkrétne máme na mysli „vyhrotenú metatextovosť“ (inšpirácia starovekými legendami, surrealizmom, kultúrou beatnikov, džezom, bluesom, rockom a i.), žánerové variácie denníka, respektíve vyšetrovacieho protokolu alebo metódu riadenej a cielenej asociatívnosti. Uvedené atribúty charakterizujú zbierky *Rock and roll* (1990), *Pôvabné hry aristokracie* (1991) a *Slasti anarchie* (1993).

Analogické postoje a pocity možno v epickom tvare nájsť i v Koleničovom prozaickom diele. Krátky román *Mlčať* (1992) so silným dramatickým nábojom, kontroverzne prijímaný pre scény incestu a drsnej sexuality, je koncipovaný ako štylizovaná denníková spoveď. Tvorca sa zameral na vnútorné prežívanie si-

(SLOVENSKÉ LITERÁRNE CENTRUM,
PETER PROCHÁZKA)

tuácie životného outsidera, vykorenenej ľudskej bytosti bez ochoty a schopnosti komunikovať. Spomenutá línia pokračuje v knihe poviedok *Porušenia raja* (1993), ktorá obsahuje i dimenziu napätia zo zadržovanej erotiky. Rozsiahla poviedka *Ako z cigariet dym* (1996) vybočuje z načrtnutej tendencie dynamickým, až hrabalovským spádom a dikciou jednoduchého príbehu z rozhrania reality a sna o spaľujúcom vzťahu mladého správcu starožitníctva, ktoré je zároveň tajným salónom s exotickými dievčatami, a mladučkej novodobej aristokratky – divošky Džekiny. Dvadsiatemu storočiu, respektíve druhému miléniu, dal Kolenič „zbodom“ knižnou novelou *Jeden úsmev stačí* (1999). Zobrazil v nej príbeh zložitého vzťahu medzi mužom a ženou, ktorý sa napokon skončí samovraždou nežnejšieho pohlavia.

„Pokiaľ je to možné, držím sa vo svojom čudáckom živote niekoľkých kréd, a jedno z nich hovorí: ‚Čo sa skončilo, je preč, ide sa ďalej!‘ Chyby, bolesti a krivdy nech sú zabudnuté, život je predsa len o čosi znesiteľnejší, keď si človek dokáže uchovať v hŕstke spomienok najmä to pozitívne, svetlé a čímsi povznášajúce, aj keď dobre viem, že nikdy nič nemôže byť jednoduchšie medzi Scyllou a Charybdou – jednak preto,

*Prinesené
búrkou*

že vznikali v rozličných časových obdobiach, a na druhej strane preto, že ich vzájomné prepojenie a náhodné usporiadanie vyplynulo zo zvláštnej situácie: zo situácie autora (ale predovšetkým človeka), ktorý sa z nejakých príčin ocitol v životnej kríze a siahol po svojej „literárnej minulosti“ tak, ako starožitník siaha do archívu po dobre utajovaných drahocennostiach, po fragmentoch a nedokončených vecičkách. Tým nemá byť povedané, že texty, ponúkané čitateľovi s bezočivosťou, ktorej zbaviť sa je také ťažké, majú pre mňa význam väčší ako čokoľvek iné. Práve naopak: ide sa ďalej...!“

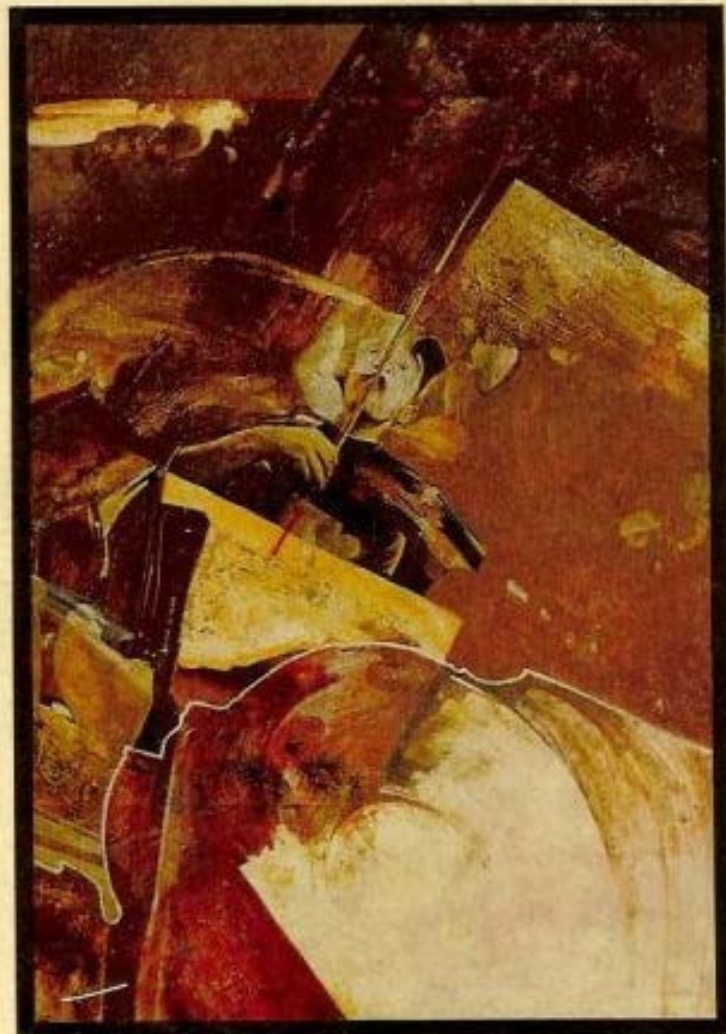
Peter Kolenič

REBELANTSKÁ GENERÁCIA

Oblúkom sa vraciame ku Koleničovej knižnej prvotine z polovice osemdesiatych rokov *Prinesené búrkou*, ktorá v súlade s názvom diela priniesla nové chápanie citlivosti s akcentom na spontánnosť, zmyslovosť, intimitu a telesnosť. Zbierka otvorene vyjadrovala pocitový svet mladého človeka – bohéma, individualistu a outsidera, ktorý rázne odmieta spoločenské konvencie a mantinely a všeobecne platné hodnotové kritériá. Dôležitá pre život je láska, sloboda, užívanie si radostí pôžitkov, hudba. Excentricita značne štylizovanej Koleničovej zbierky vyrastala z deformácií a zveličovania sveta predstáv, vízií, reminiscencií a snov. So živelnosťou a spontánnosťou bezprostredne súvisela aj improvizovanosť jednotlivých básní, šokovať mala i jazyková expresivita.

Kniha veršov *Prinesené búrkou* vedno s debutovou básnickou zbierkou Jozefa Urbana *Malý zúrivý Robinson* (1985) signalizovala nástup veľmi nepokojnej, nespokojnej a rebelantskej literárnej generácie. Apropó, za ženský náprotivok uvedených diel (v zmysle básnického zobrazovania novej citlivosti) sa zvykne považovať debutový opus Tatiany Lehenovej *Pre vybranú spoločnosť* (1989).

Titul *Prinesené búrkou* možno právom označiť za viacvýznamovú generačnú výpoveď nielen mladíka Koleniča, ale i generácie „šesťdesiate“ – čiže všetkých, ktorí sa v „zlatom veku“ a v „socializme s ľudskou tvárou“ trápili s mamičkiným prsníkom, plienkami a prvými úspechmi v škôlkach a na pieskoviskách, pokiaľ im ich neprevalcovali tanky „bratskej pomoci“ privolané generáciou našich milovaných starých otcov.

Istá fáza deväťdesiatych rokov je z aspektu Koleničových umeleckých aktivít spojená s literárnou skupinou tzv. barbarskej generácie (Ján Litvák, Andrijan Turan, Kamil Zbruz, Robert Bielík a i.). Vzдор proti „normalite“ nadobudol agresívnu formu, prejavil sa v širokom tematizovaní obchádzania zákazov a nerešpektovania pravidiel. Celkový lyrický výraz, ovplyvnený hlavne rockovou hudbou, bol značne „brutalizovaný“. Keďže vo vtedajšej Koleničovej tvorbe dominovalo nenormálne a úchylné (vyprázdnený sex, alkohol, násilie a pod.), typickými charakteristikami sa stali výrazy ako póza, manierizmus, ornament.

V autorovej poetike však časom dochádza k zjavnému príklonu k dekadencii ako k umeniu epochy *fin de siècle*. Rezultátom je rozvíjanie štylizovaných

„úpadkových“ nálad a depresí, demonštrovanie telesnosti a erotizmu, ale aj hľadanie ideálu čistej lásky. Hoci znovu registrujeme prítomnosť porušovania tabu a ignorancie sociálnych noriem, dovtedy tradičné nahrádzanie normálneho a konvenčného výlučným a výstredným teraz ústi do opisovania večných a univerzálnych hodnôt (láska, mier, odpustenie, vykúpenie). Erotika je chápaná ako dotyk s posvätnom.

VEC LYRIKOV

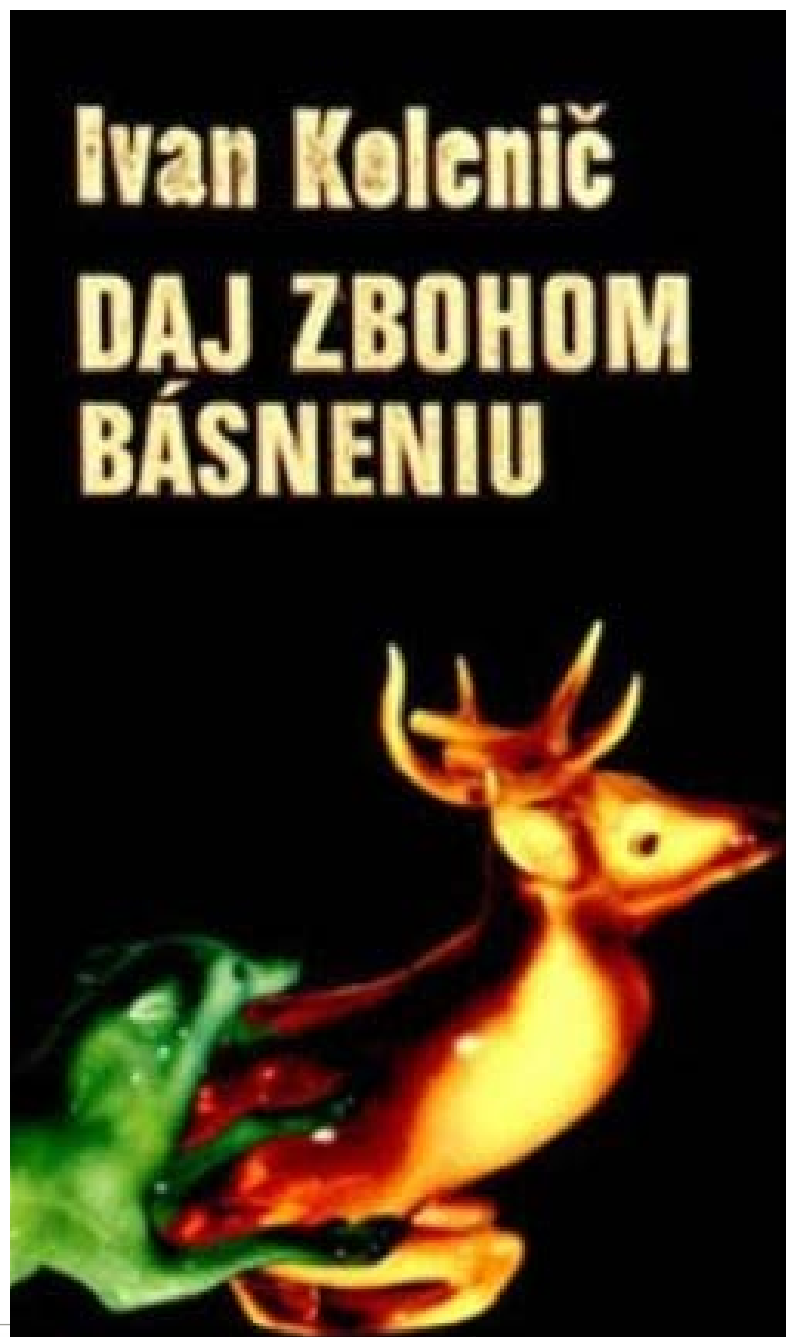
*Tieto slová mali mať intímny charakter,
a stalo by sa, nebyť jednej vrahyne
čo zavrieskala do temnôt:
nenávidím básnikov!
Nenávidím tých prekliatych podvodníkov,
len to slope a hreší,
Boha to na jazyku neunesie,
ženu si vezme a opustí,
len pivo a drichmať celý deň.
Bože, ako ich nenávidím,
ako ja len nenávidím básnikov!*

Kolenič 2003

DAJ ZBOHOM BÁSNENIU

Kniha *Daj zbohom básneniu* (2004) je mixážou poviedky a básne v próze a z oboch si berie to najlepšie. Zdanlivo jednoduchá príbehová linka s presnou a odľahčujúcou pointou expanduje silou riadenej reťazovej reakcie – asociácií a neošúchanej básnickej imaginácie. Zbohom básneniu dáva potulný tvorca, kamarát všetkých členov podsvetia, milovník žien a najmä poézie Artur Nah, ktorý prežíva čudnú epidémiu spánku, postihujúcu ľudí s „ušlachtilou krvou“. Tajomným spôsobom sú voči nej imúnni všetci exoti – hysterickí pasáci a ich prostitútky, díleri, vreckoví *zlodejčkovia*, transsexuáli, trpaslíci a básnici. Niektorí však stráži spánok ušlachtilých a čistí mesto od nehodných a nepohodlných bytostí... V konečnom literárnom efekte a dôsledku namiešal Ivan Kolenič „energetický nápoj, elixír s kyanidom. Ak nie ste zvyknutí, zabíja medzi dvoma nádychmi, v najlepšom na dlhší čas paralyzuje“ (Kolenič 2004, obálka).

Hrdinovia Koleničových prozaických titulov, neschopní akéhokoľvek kompromisu a hľadania východísk zo svojej existenčnej situácie, vyvolávajú optikou prvého videnia dojem zvrhlosti a zhýralosti. V jadre sú to melodramatické bytosti, za ktorých vonkajšou obscénnosťou a skazenosťou akoby chcel tvorca skryť vnútornú čistotu a nevinnosť. Lenže ani ironicko-sarkastický odstup nemohol potlačiť do úzadia istú krčovitú základnej schémy. Badateľným dôsledkom je skutočnosť, že Kolenič sa dostal do sfér „obhrublého sentimentalizmu a svojrázne prevráteného svätoškárstva a didaktizmu“ (Mikula et al. 2005, s. 285). Jedna časť kritikov z toho vyvodila záver o stagnačnom charaktere tvorby zvolenského rodáka v 21. storočí, druhá sa zas utvrdzuje v neochvejnom presvedčení o jeho výnimočnej senzibilite a originálnej schopnosti „cez zvratky intimity poukázať aj na zvrátenosť doby“ (Mikula et al. 2005, s. 285).

KRAJŠIE AKO HRIECH

V uplynulých dvoch decéniách, respektíve po roku 2005, v Koleničovej tvorbe jednoznačne dominuje próza (*Nožnice*, 2005; *Zuzana povedala*, 2007; *Morálne pohodlie*, 2013; *Až do nirvány*, 2014; *Krajšie ako hriech*, 2015; *Rozptylové lúky*, 2020 a iné). Zo všeobecňujúco možno konštatovať, že Kolenič uvedenými dielami potvrdil renomé nonkonformného a kontroverzného autora, ktoré ho sprevádza už od vstupu do literatúry. Hľadaním prapočiatku slobody prostredníctvom čistej ľudskej telesnosti spisovateľ zdôrazňuje abnormalitu neslobody, ktorou je ľudstvo

zväzované. Pretlak zmyselnosti a naturálnosti často harmonicky vyvažuje duchovný aj intelektuálny rozmer textov i samého tvorcu.

Nateraz posledná Koleničova kniha *Rozptylové lúky* (2020) je príbehom na pomedzí reality a vulgárneho materializmu. Dominantnú rolu tu hrá skalárny počítač, implantovaný do klasického písacieho stroja. Záhadní regrúti ho vnútili hlavnému aktérovi deja, hľadajúcemu námiet na svoj román... Istotne bude zaujímavé sledovať, aký kurz z obsahových a formálnych aspektov naberie ďalšia literárna tvorba novopečeného šesťdesiatnika Ivana Koleniča. Ani v najmenšom nepochybujem o tom, že prinesie, ako vždy, dráždivé a štavnaté ovocie, nemajúce za cieľ, aby chutilo každému...

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

KOLENIČ, Ivan. 2004. *Daj zbohom básneniu*. Bratislava: Slovart.

KOLENIČ, Ivan. 2003. *Na výslní*. Bratislava: Ikar.

KOLENIČ, Ivan. 1993. *Porušenie raja*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.

MIKULA, Valér et al. 2005. *Slovník slovenských spisovateľov*. Bratislava: Kalligram.